

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Grundnivå

“Jag finns här”

Ett arbete om några pedagogers erfarenheter kring trygga relationer med äldre barn i förskolan.

Författare: Caroline Viklund & Alice Storbacka Granqvist

Handledare: Maria Olsson

Examinator: Stina Jeffner

Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete

Kurskod: Pg2062

Poäng: 15 Hp

Examinationsdatum:2018-01-16

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA.

Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Abstract

Syftet med denna studie är att öka kunskapen om några pedagogers erfarenheter av att bibehålla och utveckla trygga relationer med de äldre barnen i deras utevistelse. Metoden som användes var en kvalitativ intervju med enskilda pedagoger. För att analysera och bearbeta materialet utgick vi från den relationella pedagogiken som handlar om relationens betydelse för individens utveckling.

Pedagogerna uttryckte möjligheter med att använda dialoger som ett verktyg för att värna om trygga relationer mellan pedagog och barn. De uttryckte även att det fanns svårigheter med att arbeta med relationer till barnen i stora barngrupper, samt att den försvårades av den fysiska miljöns utformning i utevistelsen. Pedagogerna såg även utevistelsen som en möjlighet till att utveckla trygga relationer mellan pedagog och barn, då pedagogerna upplevde att det gavs möjlighet till att exempelvis utforska närmiljön och avvika från de vardagliga aktiviteterna. Pedagogerna beskrev erfarenheter där de upplevde barnets integritet som en svårighet och genom detta lämnade över ansvaret på barnet att söka upp pedagog för fysisk närhet i utevistelsen. Det gjordes för att visa respekt för barnet och på så vis bygga upp en trygg relation.

Nyckelord: Trygg relation, utevistelse, pedagog, förskola, barn

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1:1 Begreppsförklaring	2
1:2 Sökord, avgränsningar och databaser	2
2. Bakgrund	3
2.1 Syfte och frågeställningar	3
2.2 Styrdokument för förskolan	3
2.3 Skolinspektionen	4
2.4 Relationer och utomhusmiljön i förskolan	5
2.5 Integritet som en del av trygga relationer	6
2.6 Sammanfattning	6
3. Tidigare forskning	7
3:1 Stora barngruppens påverkan på relationen	7
3:2 Förskolegårdens möjligheter till att bibehålla och utveckla trygga relationer	8
3:3 Dialogen som verktyg	8
3:4 Pedagogiska relationer i förskolan	9
3:5 Sammanfattning av tidigare forskning	10
4. Teoretisk utgångspunkt	11
4:1 Relationell Pedagogik	11
4:1:2 Teorin samt förklaringar av centrala begrepp	11
5. Metod	12
5:1 Val av metod	12
5:2 Studiens deltagare	13
5:3 Genomförande	13
5:4 Bearbetning och analys av material	14
5:5 Forskningsetiska övervägande	14
5:6 Trovärdighet	16
6. Resultat	16
6:1 Dialogens betydelse	17
6:2 Gruppstorlekens betydelse	18
6:3 Pedagogens närvaro och förhållningssätt	20
6:4 Utevistelsens betydelse	23
6:5 Sammanfattning av resultat	24
7. Diskussion	25
7:1 Resultatdiskussion	25
7:1:1 Pedagogernas arbete med att bibehålla och utveckla den trygga relationer mellan pedagog och barn i utevistelsen	25

<i>7:1:2 Faktorer i utevistelsen som påverkar pedagogers arbete med trygga relationer</i>	27
<i>7:2 Metoddiskussion</i>	29
8. Slutsatser	31
9. Vidare forskning	32
10. Källförteckning	33
Bilaga 1	36
Bilaga 2	37
Bilaga 3	38

1. Inledning

Att vårt examensarbete tog riktning mot relationer i förskolan är inte konstigt, då vi har upplevt att arbetet med relationer är en betydelsefull del i förskolans verksamhet. Vi har utvecklat ett intresse för att ta reda på hur pedagoger uttrycker att de arbetar för att bibehålla och utveckla trygga relationer mellan pedagog och barn. I det här examensarbetet skapar vi en djupare förståelse för hur pedagoger uttrycker att de arbetar för att bibehålla och utveckla trygga relationer till de äldre barnen (4–5 år) i förskolan, vid vistelse utomhus. Med de erfarenheter vi fått under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen upplevde vi att utevistelsen blev en situation där pedagogerna inte interagerade med barnen i samma utsträckning som i inomhusaktiviteterna. Vi ställde oss frågan hur det kommer sig att arbetet med trygga relationer mellan pedagog och barn inte visade sig lika tydligt i utevistelsen?

Vi har upplevt att relationsskapande till de yngre barnen är en självklarhet för pedagogerna, men vilka erfarenheter har dom av att bibehålla och utveckla trygga relationer till de äldre barnen? Trygga relationer mellan barn och vuxen har visat sig viktiga för exempelvis barns sociala och känslomässiga utveckling (Brandtzaeg, Torsteinson & Øiestad, 2016). Läroplanen för förskolan (2016) poängterar pedagogernas ansvar för att barnen ska få sina behov respekterade och att arbetslaget ska erbjuda en trygg omsorg.

Vi anser att trygga relationer med de äldre barnen i deras utevistelse är intressant att studera närmare. Vi uppfattar att trygga relationer och utomhusvistelse är två områden som sällan kopplats samman, när diskussioner med verksamma pedagoger genomförts under vår verksamhetsförlagda utbildning.

1:1 Begreppsförklaring

I denna studie har vi valt att använda flera begrepp som kan tolkas på olika sätt. Här presenteras vår tolkning av begreppen och hur dessa kommer att användas i studien. *Pedagog* är en person med utbildning kopplat till förskolan. I den här studien har pedagogerna förskollärautbildning, barnskötarutbildning eller lärarutbildning med inriktning mot yngre åldrar. *Trygg relation* definieras som ett band mellan två personer som omfattas av tillit, lyhördhet och respekt. I en trygg relation menas det att man känner ett förtroende för varandra samt en trygghet (Aspelin & Persson, 2011).

1:2 Sökord, avgränsningar och databaser

Vi har i vår studie använt oss av databaserna Libris, Diva och Google Scholar. Sökningar på Google har gjorts för att få tillgång till statens offentliga utredningar, förskolebrevet¹ och delar av tidigare forskning. Sökorden förskola, ute, anknytning, utomhus, pedagogik, utomhuspedagogik, utevistelse och trygg relation har varit centrala sökord. Vi har avgränsat sökningarna till tidigare forskning och använt artiklar som är peer – reviewed samt använt oss av avhandlingar.

¹ Ett material som beskriver hur pedagoger i förskolan ska arbeta med integritet som en del i att förebygga sexuella övergrepp mot barn. Materialet förklaras tydligare under rubriken Förskolebrevet.

2. Bakgrund

I det här kapitlet presenteras studiens syfte och frågeställningar samt styrdokument, litteratur och material om integritet i förskolan som berör relationer mellan pedagoger och äldre barn under utevistelsen i förskolan. Avsnittet avslutas med en kort sammanfattning.

2.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att öka kunskapen om några pedagogers erfarenheter med att bibehålla och utveckla trygga relationer i förskolans verksamhet, med fokus på de äldre barnen i deras utevistelse.

- På vilka sätt uttrycker pedagogerna att de arbetar med att bibehålla och utveckla trygga relationer mellan pedagog och barn i utevistelsen?
- Vilka möjliga faktorer i utevistelsen anser pedagogerna påverkar deras arbete med att bibehålla och utveckla trygga relationer?

2:2 Styrdokument för förskolan

Läroplanen för förskolan lyfter arbetslagets ansvar för att ge varje barn förutsättningar att känna sig trygga i barngruppen genom att bygga upp förtroendefulla relationer mellan pedagog och barn.

I förskolan ska barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen. (Skolverket, 2016 s.6)

Vidare framhålls i den reviderade läroplanen som träder i kraft den 1 juni 2019 att relationer och dess betydelse är viktigt i barns utveckling och lärande:

Barngruppen och samspelet mellan barnen är en viktig och aktiv del i barnens utveckling och lärande i förskolan. Undervisningen ska baseras på såväl att barnen lär tillsammans och av varandra som samspelet mellan vuxna och barn. Alla som ingår i arbetslaget ska därför vara uppmärksamma på alla barns möjligheter till spel mellan enskilda barn, i barngruppen och med de vuxna. (Skolverket, 2018 s.7)

Verksamheten i förskolan ska anpassas efter alla barns olika förutsättningar och behov för att göra den likvärdig. Det beskrivs även i läroplanen att verksamheten ska vara en arena för trygghet samt att personalen ska arbeta för att utveckla barnens känsla av trygghet och genom detta skapa en vilja och lust till att leka och lära. Relaterat till att skapa relationer ska utbildningen präglas av barnets välbefinnande och trygghet och läroplanen trycker också på den roll som varje förskola har för att erbjuda en trygg omsorg för alla barn (Skolverket, 2016).

Regeringen gjorde 2007 en utredning som tilldelades namnet "En hållbar lärarutbildning". Syftet med utredningen var att öka kvalitén i lärarutbildningen genom att ändra den rådande utformningen. I publikationen som presenterades 2008 framgår tydligt vikten av pedagogers² förmåga att skapa trygga relationer för barns³ utveckling.

Ingenting är egentligen viktigare än att läraren förmår utveckla en nära och varm relation till sina elever. Flera studier visar på den avgörande roll som en god relation har för barnens fortsatta utveckling. (SoU, 2008 s. 216).

För att pedagoger ska kunna erbjuda barnen en god utveckling krävs möten mellan pedagog och barn som bygger på känslor, agerande och empati. Det betonas också att en för nära relation även kan bidra till att barnet inte vågar utforska själv och blir beroende av läraren (SoU, 2008).

2:3 Skolinspektionen

År 2015 genomförde Skolinspektionen (2015) en flygande granskning för att synliggöra hur personaltäthet och organisation påverkar barns trygghet. Detta gjordes på 101 slumpmässigt utvalda förskolor i hela landet. Granskningen utgjordes av observationer som kompletterades med enkätundersökning samt telefonintervjuer med de verksamma huvudmännen. I resultatet av granskningen kunde Skolinspektionen (2015) konstatera att i 85% av de granskade förskolorna fick barnen den uppmärksamhet och nödvändiga tillsyn som de behövde. Men på en liten del av de granskade förskolorna fanns brister på både tillsyn och lyhördhet från personalen och det varade både under delar av eller under hela dagen. Anledningen till det kunde vara de olika tidpunkterna under dagen och tillgång till personal. Men Skolinspektionen menar att det finns många goda exempel på förskolor där

² Vi använder begreppet pedagog för att underlätta läsningen. I texten används begreppet lärare.

³ Vi använder begreppet barn för att underlätta läsningen. I publikationen används begreppet elev.

samspelet mellan barn och pedagog fungerar och där barnen får sina behov av närhet och omsorg uppfyllda. Anledningen till detta menar Skolinspektionen (2015) är pedagogens förhållningssätt, få barn per pedagog samt den fysiska miljöns utformning.

2:4 Relationer och utomhusmiljön i förskolan

En förskola av hög kvalitet innefattar pedagoger med förmåga att se till varje barns behov (Branstaeg m.fl., 2016). Det viktigaste inom förskolans verksamhet är en vuxen som har förmågan att samspela med barnet samt förstå barnet genom att visa respekt för barnets känslor och tankar (Branstaeg m.fl., 2016). Askland och Sataoen (2014) menar också att samspel och relationer är en viktig del i barns utveckling. Alla barn föds med en grund till samspel genom biologiska funktioner och resten av barnets liv kommer att handla om att vilja bli sedd och skapa relationer både till andra barn men också till vuxna den kommer möta. Samspel och samverkan mellan två individer innebär alltid någon form av kommunikation, och det är en viktig faktor för barnets psykiska hälsa och välmående. När barnet är 3–5 år handlar samspelet mellan barn och en vuxen om att berätta, fantisera och leka rollekar (Askland & Sataoen, 2014). Detta kan kopplas till Säljö (2000) som skriver att lärandet utvecklas i samspel, och bygger på kommunikation. Han poängterar dock att det är viktigt att vara medveten om att språk och tanke är starkt kopplade till varandra. Dock kan vi aldrig följa andras tankar och heller aldrig komma åt dem helt, då det bygger på inre processer (Säljö, 2000).

De Jong (2010) anser att det saknas underlag för hur den fysiska miljön utomhus har betydelse för skapandet av relationer i förskolan. Hon betonar hur inomhusmiljöns utformning av närhet både fysiskt och visuellt har betydelse för hur pedagoger får möjlighet till att skapa trygga relationer genom exempelvis ögonkontakt med barnen. Hon menar att avskildhet begränsar den dagliga spontana kontakten mellan pedagog och barn i relationskapandet.

2:5 Integritet som en del av trygga relationer

Elaine Eksvärd är grundare till den ideella föreningen, *Tre ska bli noll*. Tillsammans med psykologer, kriminologer och förskollärare har de tagit fram materialet, som benämns som *förskolebrevet*. Förskolebrevet följs idag av 340 förskolor runt om i Sverige i arbetet med barns rätt till integritet (<http://www.treskabinoll.se>).

Genom föreläsningar och brottsförebyggande insatser är målet att alla barn ska få rätt till en trygg barndom. Tillsammans med Metro och Rädda barnen har den ideella föreningen tagit fram integritetskontraktet. Det är ett material som vänder sig till de pedagoger som arbetar inom förskolans verksamhet, där de synliggör barnets rätt till integritet. Som en del i integritetskontraktet lovar pedagoger att de inte ska begära fysisk kontakt i form av kramar och pussar om barnet själv inte vill, vilket kan kopplas till arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer. Uppmaningar till barnet i form av att sitta i någons knä ska inte förekomma. Vid utsatta situationer som exempelvis toalettbesök, ska pedagogerna alltid fråga hur barnet vill att det ska gå till om den behöver hjälp (<http://www.treskabinoll.se>).

2:6 Sammanfattning

I läroplanen för förskolan (2016) står det att verksamheten ska präglas av att pedagoger prioriterar barnets välbefinnande och trygghet. Läroplanen trycker också på den roll som varje förskola har att erbjuda en trygg omsorg för alla barn (Skolverket, 2016). Enligt Statens offentliga utredningar är en god relation mellan barn och pedagog viktig. Dock kan en alltför nära relation göra att barnet blir beroende av läraren (SoU, 2008).

Skolinspektionen (2015) menar i sin granskning av olika förskolor att i många av förskolorna som deltagit så får barnen sina behov av trygghet och relationer tillgodosedda. Men på en liten del kan detta brista bland annat på grund av tillgång till personal vid olika tidpunkter på dagen. I förskolebrevet benämns pedagogernas förhållningssätt som betydelsefullt i arbetet med integritet till barnen i förskolan. Deras sätt att bemöta barnen med fysisk kontakt ska ske på barnets villkor (<http://www.treskabinoll.se>).

Miljöns planering är viktig för att skapa trygga relationer enligt De Jong (2010). En miljö ska planeras så att det finns möjlighet till ögonkontakt mellan barnet och pedagogen. De

Jong (2010) anser att det i nuläget saknas underlag om utomhusmiljöns betydelse för att bibehålla och utveckla trygga relationer. En förskola av hög kvalitet är en förskola med pedagoger som har förmågan att se till varje enskilt barns behov (Branstæg m.fl., 2016). Alla barn föds med ett behov till att samspela och samspelet är en viktig del för lärandet och utvecklingen (Säljö, 2000). Samspel och kommunikation är också viktigt för barnets mentala hälsa och välmående (Askland & Sataoen, 2014).

3. Tidigare forskning

Här presenteras tidigare forskning som har kopplingar till barngruppens storlek, utomhusvistelse och dialog som verktyg i arbetet med trygga relationer.

3:1 Stora barngruppens påverkan på relationen

2015 gjordes en studie med syftet att ta reda på pedagogers uppfattning av hur stora barngrupper påverkar deras arbete med den då nya läroplanens högre krav på den pedagogiska verksamheten samt hur detta påverkade pedagogerna i deras bemötande av barnen (Pramling Samuelsson, Williams & Sheridan, 2015). Datainsamlingen till studien har gjorts genom enkäter som har besvarats av förskollärare. Intervjuer har också gjorts med förskollärare på 12 olika förskolor med barn i åldrarna 1–5 år. Resultatet av studien visar att förskollärarna anser att barngruppens storlek har en påverkan på deras möjligheter till att interagera med barnen. I en barngrupp med många barn minskar möjligheterna till att skapa djupare och längre dialoger och det sker då mindre interaktion mellan barn och pedagog (Pramling Samuelsson m.fl., 2015).

Pramling Samuelsson m.fl. (2015) lyfter fram att pedagogerna upplever att de har problem med att få tiden att räcka till, speciellt till samspel och bemötande av varje barn i förhållande till barngruppens storlek. Men Pramling Samuelsson m.fl. (2015) beskriver att trots detta väljer många av förskollärarna att fokusera på omsorg, barns sociala utveckling och att barn ska må bra. Genom den tidsbrist som stora barngrupper skapar, väljer pedagogerna bort aktiviteter som utflykter, skapande eller läsning och prioriterade läroplansmål som kan kopplas till relationsskapande (Pramling Samuelsson m.fl., 2015).

3:2 Förskolegårdens möjligheter till att bibehålla och utveckla trygga relationer

Engdahl (2014) menar att förskolegården är en av de pedagogiska miljöer där barn samspekar i stor utsträckning, både med andra barn men också med pedagoger. Syftet med avhandlingen är att undersöka hur möten mellan barnen och mellan barn och pedagog kan påverkas av den pedagogiska utemiljön. Datainsamlingen har gjorts genom en etnografisk studie där observationer utförts på tre förskolor i tre olika kommuner (Engdahl, 2014). Pedagogerna som deltagit i studien beskriver att de vill att de äldre barnen ska vara självständiga i sin utevistelse. Pedagogerna vill att barnen ska leka själva samt ta egna initiativ till lek, och att pedagogerna ska finnas med i bakgrunden som en stöttning. Pedagogerna menar att de medvetet håller sig utanför för att utmana barnens kreativitet till att själva få starta aktiviteter (Engdahl, 2014). Studien visar att pedagogerna den största tiden av utomhusvistelsen försöker att stödja barnen i deras intentioner och försök till kontakt med andra barn. Pedagogernas arbete påverkas också enligt Engdahl (2014) av hur stor barngruppen är samt på organisationen i övrigt, exempelvis hur många ordinarie personal som arbetar samt arbetsbelastning. Engdahl (2014) redogör också för att det finns samarbete mellan pedagogerna men att detta inte är tillräckligt för att hinna se och stödja varje barn under utomhusvistelsen vilket påverkar pedagogernas möjlighet till interaktion med enskilda barn.

3:3 Dialogen som verktyg

För att skapa goda relationer med barn menar Fredriksson Sjöberg (2014) att interaktion är nyckeln och att goda relationer skapas i möten mellan pedagog och barn. Syftet med studien är att få en fördjupad kunskap om dialogen mellan barn och pedagog i förskolan. Fredriksson Sjöberg (2014) har bland annat använt sig av relationell pedagogik som teoretisk grund. Studien har genomförts genom videoinspelade observationer på en förskola. Resultatet visar att dialoger sker i den dagliga verksamheten och att pedagogerna var en stor bidragande faktor till dessa. Pedagogerna var också delaktiga i både dialoger och icke-dialoger. I studien benämns dialoger som att pedagogen är fysiskt närvarande, ställer öppna frågor eller förklarar något. En icke-dialog definieras som fysiskt närvarande men ej bidragande till konversationens fortsättning genom att pedagogen inte ställer följdfrågor eller gör utlägg. Pedagogen ger bara korta svar och utbyter ingen ögonkontakt

med den som pratar. Studien synliggör att pedagogers dialog med barnen har inverkan på dialogens fortsättning men att pedagogerna upplevde det svårt att föra dialoger med många olika barn samtidigt. Fredriksson Sjöberg (2014) menar också att förskolans verksamhet är komplex och att pedagogerna måste vara uppmärksamma på många olika saker samtidigt vilket också påverkar dialogen. Resultatet visar på att dialoger sker i förskolan och att det finns skillnader i hur dialogen utvecklas utifrån om det är en dialog eller en icke dialog (Fredriksson Sjöberg, 2014).

3:4 Pedagogiska relationer i förskolan

Studien sammanställer tidigare forskning som behandlar relationer i förskolan mellan åren 2009–2014. Den behandlar hur relationer mellan pedagog och barn påverkar utveckling och lärande i förskolan. Forskningen har behandlat förskolor i USA, Europa, Australien samt Norden. I sin sammanställning har Persson (2015) utgått från tre olika perspektiv för att se relationer utifrån olika synvinklar. Det *utvecklingspsykologiska perspektivet* belyser barns förmåga till att anpassa sig och det anses vara en förmåga som har betydelse för barnets möjligheter till att lära sig. Ett *sociokulturellt perspektiv* betonar vikten av att lärande sker i dialog mellan individer där tidigare erfarenheter och kunskap ligger till grund för interaktionen. Relationen mellan pedagog och barn visar sig genom personalens ambition att berika barnen med ny kunskap i dialog med barnen, där barnen får möjlighet att använda sig av tidigare erfarenheter. Ett *socioekologiskt perspektiv* betonar vikten av att barns lärande sker i de olika miljöer de möter och att de skapar olika erfarenheter utifrån detta. Barnens möjlighet till utveckling påverkas av relationer de ingår i, exempelvis maktrelationer med pedagoger (Persson, 2015). Studiens resultat visar att kvalitén i dialogen i form av lyhördhet mellan pedagog och barn är avgörande för det fortsatta lärandet. Resultatet visar även att relationen mellan pedagog och barn är av betydelse för deras kommande prestationer i skolan och att goda relationer även bidrar till att barnet utvecklar en social kompetens och självständighet. Slutsatsen av Perssons (2015) studie betonar vikten av en god relation mellan pedagog och barn i förskolan och att den har betydelse för utvecklingen av det sociala, kognitiva och emotionella färdigheterna hos barnet.

3:5 Sammanfattning av tidigare forskning

Fredriksson Sjöberg (2014) drar slutsatsen i sin studie att det förekommer både dialoger och icke dialoger i förskolans verksamhet. Fredriksson Sjöbergs (2014) resultat visar på att det är svårt att föra en dialog med kvalitet när det är flera barn närvarande i den pågående dialogen och detta kan kopplas till Pramling Samuelsson m.fl. (2015) artikel, där stora barngrupper orsakar tidsbrist till att bemöta varje barn i det sociala samspelet och lyfter den enskilde pedagogens ansvar för att skapa en god relation till varje enskilt barn och problematiserar detta i förhållande till den stora barngruppen. Även Engdahl (2014) menar i sin avhandling att stora barngrupper påverkar pedagogernas förutsättningar för att hinna se och stödja alla barn i utomhusvistelsen. Begreppet relation i de flesta av de tidigare studierna kopplas ihop med dialog som en förutsättning för pedagogerna att bibehålla och utveckla den trygga relationen med barnen i förskolan. Men Engdahl (2014) menar att pedagogerna använder sin frånvaro som en möjlighet för barnen att utveckla sin sociala kompetens i förhållande till andra barn. Resultatet skiljer sig från de övriga studierna som lyfter pedagogens närvaro och dialog med barnet som en viktig del i utvecklandet av en relation. Persson (2015) Lyfter en god dialog som verktyg för att skapa kvalitet i lärandet hos barnet och att en god relation är betydelsefull för barnets fortsatta utveckling.

4. Teoretisk utgångspunkt.

Här presenteras arbetets teoretiska utgångspunkt som är relationell pedagogik, samt relevanta begrepp som vi använt oss av för att analysera resultatet i studien

4:1 Relationell Pedagogik

Vi har under arbetet med denna studie funderat över flera teoretiska perspektiv. Exempelvis har vi reflekterat över Bowlbys teori om anknytning som beskriver skapandet av relationer mellan det nyfödda barnet och den vuxna (Bowlby, 2010). Då vårt arbete fokuserar på relationen mellan de äldre barnen och pedagogerna i förskolan, ansåg vi relationell pedagogik som mer relevant för vår studie eftersom den belyser relationers betydelse mellan pedagog och barn. Relation är en förbindelse mellan två människor som påverkas av handlingar, känslor och färdigheter (Aspelin & Persson, 2011).

4:1:2 Teorin samt förklaringar av centrala begrepp

Utifrån relationell pedagogik, är människan en social varelse som skapas genom relationer. Relationell pedagogik behandlar relationers betydelse för utveckling och bygger på en helhetssyn där omsorg, fostran och kunskap vävs samman (Aspelin & Persson, 2011). Teorin belyser mötet mellan barnet och pedagogen⁴ vilket bidrar till att utveckla barnets kognitiva och sociala kompetenser. Synsättet belyser att relationer alltid är aktiva och att pedagog och barn alltid har en relation till varandra. Pedagogen ska i alla sina arbetsuppgifter föra ett målmedvetet arbete för att skapa goda relationer både till barnet men också till andra parter som innefattar verksamheten såsom kollegor och föräldrar (Aspelin & Persson, 2011). Goda och konfliktfria relationer i förskolan bidrar till att färre barn kategoriseras som barn i behov av särskilt stöd (Aspelin & Persson, 2011). Nedan förklaras utvalda begrepp från Aspelin och Persson (2011).

Pedagogiska möten innebär ett möte mellan två parter, exempelvis barn och pedagog. Dessa möten är varken planerade eller förutsägbara. Pedagogens roll blir här att med sin kunskap hjälpa barnet i sin kognitiva, sociala och emotionella utveckling genom att utmana

⁴ I boken nämns begreppen elev och lärare, men för läsvänligheten har vi valt att skriva pedagog och barn istället.

och stötta. Pedagog och barn blir båda delaktiga i en process som bygger på bekräftelse för att utveckla kunskaperna hos barnet. Pedagogens förhållningssätt blir i detta begrepp väsentligt. *Pedagogiska tillvägagångssätt* bygger på medvetenhet från pedagogen. Det är pedagogens aktiva arbete för att skapa goda relationer mellan pedagog och barn som bidrar till barnets utveckling. Kunskap skapas genom interaktion mellan pedagog och barn. *Relationell kompetens* beskriver pedagogens sätt att uppmuntra och bekräfta barnet i sitt utforskande. Det visar sig genom tolerans, respekt och empati. *Respektfull uppmärksamhet* innebär att pedagogerna ser barnet som hel individ och strävar efter att förstå hur barnet tänker och känner med respekt (Aspelin & Persson, 2011).

5. Metod

Här presenteras val av studiens metod, studiens deltagare och hur genomförandet gått till. De forskningsetiska övervägandena presenteras och hur vi tagit dessa i beaktande. Vidare beskrivs också hur det insamlade materialet har bearbetats och analyserats samt hur de forskningsetiska övervägandena beaktats för att sedan avsluta avsnittet med studiens trovärdighet.

5:1 Val av metod

För att ta del av pedagogers erfarenhet med att bibehålla och utveckla trygga relationer med de äldre barnen i förskolans utevistelse, valde vi att genomföra kvalitativa intervjuer. En kvalitativ intervju som metod innebär att det inte finns någon definitiv sanning utan att deltagarna får dela med sig av sina egna upplevelser och känslor. Genom en kvalitativ intervju framträder den personliga kontakten mellan intervjuaren och deltagaren, vilket kan bidra till en djupare förståelse hos intervjuaren. Styrkan med den kvalitativa intervjun som metod är att vi som intervjuare är närvarande vid intervjutillfället. Detta ger oss möjlighet att reda ut eventuella missförstånd samt tydliggöra tänkbara oklarheter. En nackdel är att vi valt ämne och frågornas upplägg vilket kan skapa ett maktförhållande mellan deltagare och intervjuare. Det kan medföra att den som blir intervjuad inte förstår frågan eller väljer att undanhålla relevant information (Kvale & Brinkmann, 2014).

5:2 Studiens deltagare

Kvale och Brinkmann (2014) beskriver att i en intervju är syftet att utbyta synpunkter och kunskap vilket skapas i relation mellan individer. Men ett sådant möte kan vara ångestskapande och frambringa försvarsreaktioner hos både intervjuaren och den som blir intervjuad. Eftersom att vi ville minimera riskerna för en ångestskapande situation och samtidigt få långa och rika redogörelser om pedagogernas erfarenheter, valde vi att tillfråga pedagoger som vi upplevde att vi hade en god relation med. Eftersom vi valde att begränsa det undersökta området till de äldre barnen (4–5 år) på förskolan, resulterade detta i att vi tillfrågade fem pedagoger som arbetade med de äldre barnen i förskolan. Antalet deltagare stödjer vi i Kvale och Brinkmann (2014) som poängterar vikten av att välja ett mindre antal personer för en intervju. Det ger möjlighet till att analysera och bearbeta materialet på ett djupare sätt (Kvale & Brinkmann, 2014).

Vi valde att vända oss till pedagoger där vi visste att vi kunde få utförliga svar från deras erfarenheter med arbetet att bibehålla och utveckla trygga relationer, därav resulterade det i att pedagogerna har olika utbildningsbakgrunder.

Pedagog A har en utbildning till barnskötare.

Pedagog B har en utbildning till lärare, men vidareutbildade sig senare till förskollärare.

Pedagog C har en utbildning till förskollärare.

Pedagog D har en utbildning till lärare mot yngre åldrar.

Pedagog E har en utbildning till förskollärare.

Pedagogerna i studien har tillgång till två olika utemiljöer. Utemiljö 1 är mindre i storleken och består av ett mindre förråd, sandlåda, två lekstugor, samt gräsyta. Utemiljö 2 består av en stor gräsyta, en skogsdunge, vegetation och asfalterad väg för cykel samt gungor och ett förråd.

5:3 Genomförande

Vi valde att genomföra fem intervjuer där vi båda var närvarande under genomförandet. Vi valde att inte anteckna under intervjun, vilket gav oss möjlighet att båda kunde vara aktiva och ställa frågor. Intervjuerna genomfördes på plats i förskolan. Det gav intervjuens deltagare möjlighet att lämna verksamheten en kortare stund utan att behöva avsätta ytterligare tid för att ta sig till ett annat ställe. Intervjuens frågor utformades efter studiens

syfte, där pedagogers erfarenheter skulle synliggöras. Då intentionen med intervjun var att ta del av deltagarnas upplevelser och erfarenheter formades öppna frågor för att ge rika och utvecklande svar (se bilaga 1). Vi valde att använda oss av öppna frågor, då det resulterar i mest fullständiga svar menar Kvale och Brinkmann (2014). I den kvalitativa intervjun använde vi oss av uppföljningsfrågor som gav möjlighet till deltagarna att utveckla sina svar vidare. Vi tog stöd av sonderande frågor, där vi efterfrågade en mer detaljerad beskrivning i sökandet av svaren (Kvale & Brinkmann, 2014). Genom att spela in samtalet fick vi möjlighet att fokusera mer på intervjun och vi kunde i efterhand återgå till ljudinspelningarna för att ta del av vad som sades under intervjutillfället

5:4 Bearbetning och analys av material

Intervjuerna spelades in för att sedan transkriberas. Inspelningarna gjordes via telefoner med kodlås och sparades därefter på en extern hårddisk. Med hänsyn till forskningsetiken, tillfrågades varje deltagare om godkännande. Empirin har analyserats med utgångspunkt från den tematiska analysen (Löfgren, 2014). Detta innebär att under transkriberingen har vi uppmärksammat begrepp som den deltagande återkommer till i sina svar och färgmarkerat dem i ett Word dokument. Vi har sedan jämfört skillnader och likheter i svaren mellan intervjuerna. Citat från intervjuerna som presenteras i studien har skrivits om med hänsyn till konfidentialitetskravet.⁵ Av det som vi ansåg att pedagogerna lyfte som relevant i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer mellan pedagog och barn i utevistelsen, skapade vi fyra olika teman. Dessa har vi valt att namnge till *dialogens betydelse*, *gruppstorlekens betydelse*, *pedagogers närvaro och förhållningssätt* samt *utevistelsens betydelse*. Metoden för analys valde vi för att den enligt Löfgren (2014) synliggör pedagogernas olika erfarenheter av att bibehålla och utveckla trygga relationer.

5:5 Forskningsetiska övervägande

Vi har använt oss av forskningsetiska nämndens checklista vid Högskolan Dalarna (se bilaga 2) för att säkerställa etiken i studien. Vetenskapsrådets (2017) publikation God forskningsed har legat till grund för genomförande av detta arbete och relevanta riktlinjer presenteras närmare nedan.

⁵ Konfidentialitetskravet förklaras närmare under rubriken Forskningsetiska övervägande

Informationskravet betyder att forskaren måste delge studien syfte till de medverkande. Detta har vi gjort genom att de tillfrågade personerna i intervjun har blivit informerade om syftet med studien både muntligt och genom ett informationsbrev (se bilaga 3).

Samtyckeskravet betyder att deltagande har rätt att bestämma över sin medverkan. Detta har vi tagit hänsyn till genom att de tillfrågade personerna har blivit informerade om att deras deltagande är frivilligt och kan utan motivering avsluta sin medverkan i studien. Vi valde att lämna ut dubbla blanketter med information om samtycke till de tillfrågade personerna för att de skulle få möjlighet att ta del av viktig informationen även om de gett sitt samtycke i underskrift på ett separat papper. På så vis hade de fortfarande kvar viktigt information kring deltagandet av studien och kontaktuppgifter till oss ansvariga för denna studie.

Konfidentialitetskravet betyder att forskaren ska hantera personuppgifter i studien så att obehöriga ej kan ta del av dessa. De deltagande personerna i studien har fått information om att deras personliga uppgifter hanteras varsamt och att obehöriga inte kan ta del av känslig eller personlig information. Materialet som samlats in under intervjun har förvarats på en extern hårddisk och kommer makuleras när den färdiga uppsatsen publiceras.

Nyttjandekravet innebär att material som inhämtats enbart används till syfte att färdigställa forskningen. De deltagande personerna har blivit informerade om att det insamlade materialet enbart kommer att användas i ändamålet att färdigställa detta arbete.

5:6 Trovärdighet

Kvale och Brinkmann (2014) skriver att ett sätt att styrka trovärdigheten i en intervju är att låta deltagarna genomföra intervjun vid flera tillfällen för att synliggöra hur väl deras egna svar stämmer överens som de framförts tidigare (Kvale & Brinkmann, 2014). Vi har inte fått den möjligheten då tiden har varit begränsad. Däremot har denna studie gett oss möjlighet att skriva i par, vilket resulterar i att materialet från intervjuerna bearbetats av två olika personer. Det minskar risken för feltolkningar och ökar studiens trovärdighet (jfr Kvale & Brinkmann, 2014). I denna studie valde vi att kontakta deltagarna för att komma och presentera syftet med studien och vad som förväntades av de personer som valde att delta i intervjun. Genom att göra detta kunde vi på plats reda ut eventuella oklarheter och missförstånd direkt, vilket vi anser stärker trovärdigheten. För att stärka trovärdigheten i svaren under intervjun valde vi att använda oss av frågor som exempelvis: “så du menar att en trygg relation innebär...?”, för att ge bekräftelse av oss som intervjuar till den deltagande att vi har uppfattat svaret i enlighet med den intervjuades (jfr Kvale & Brinkmann, 2014). För att ytterligare öka trovärdigheten i studien har vi i ett tidigare avsnitt skrivit hur vi har bearbetat materialet.

6. Resultat

Här presenteras vårt resultat som är en analys av intervjuerna. Det som har framkommit under intervjuerna kopplat till studiens frågeställningar har analyserats med utgångspunkt från de teoretiska begreppen. Svaren från studiens frågeställningar, vilka sätt uttrycker pedagogerna att de arbetar med att bibehålla och utveckla trygga relationer mellan pedagog och barn i utevistelsen? Vilka möjliga faktorer påverkar pedagogers arbete med trygga relationer i utevistelsen? har delats in i fyra teman, de är *dialogens betydelse*, *gruppstorlekens betydelse*, *pedagogers närvaro och förhållningssätt* samt *utevistelsen betydelse*. Dessa teman representerar de delar som framkommit som väsentliga utifrån pedagogernas erfarenheter. Citaten som presenteras är delar ur intervjuerna, men har skrivits om i resultatdelen. Talspråk, pauser och liknande togs inte med i beskrivningen av vad pedagogerna sa. Enligt Kvale & Brinkmann (2014) kan det underlätta förståelsen av vad som sagts. Detta har gjorts utan att ändra innehållet i det som varje pedagog uttryckte. Pedagogerna i denna intervjustudie definierar en trygg relation genom lyhörddhet, tillit,

förtroende, tydlighet, respekt och sårbarhet mellan pedagog och barn. Studiens deltagare var överlag samstämmiga i sina svar under intervjuerna.

6:1 Dialogens betydelse

Gemensamt för intervjuerna i studien är att pedagogerna upplever att dialogen är viktig i arbetet med relationer till de äldre barnen. Pedagogerna uttrycker att genom en dialog får de möjlighet att skapa en relation där de kan delge varandra sina tankar och känslor.

Det som är lättast med de äldre barnen är att de har ett språk, och man kan kommunicera med dem, jämfört med om man jobbar med mindre barn som saknar ett ordförråd, och därigenom inte kan förmedla vad denne tycker och tänker. Därför är det lättare att skapa relation med de äldre.
(Pedagog B)

Alla pedagoger i studien har erfarenheter av att arbeta med att bibehålla och utveckla trygga relationer med barnen i förskolans verksamhet genom dialoger. Det möjliggör en diskussion som kan ta en djupare riktning i mötet mellan pedagog och barn. Pedagogerna upplever dialogen som viktigt för att skapa ett förtroende och en trygghet mellan pedagog och barn. I intervjuerna framkommer det att alla pedagogerna är eniga och upplever att utevistelsen erbjuder ett utforskande i miljön som inomhusvistelsen saknar och genom det möjliggörs exempelvis en djupare diskussion tillsammans med barnen i utforskandet. Ett exempel är att använda sig av närmiljön för att utforska vad som händer i naturen under de olika årstiderna och genom detta föra djupa dialoger som en del i att bibehålla och utveckla trygga relationer med barnen. Pedagogernas sätt att se på arbetet med att bibehålla och utveckla den trygga relationen kan förklaras genom *pedagogiska tillvägagångssätt*. Precis som Aspelin och Persson (2011) skriver, är det pedagogens medvetenhet som bidrar till utvecklandet av relationer mellan pedagog och barn. Genom pedagogiska tillvägagångssätt är det pedagogens aktiva arbete som ligger till grund för utvecklandet av relationer. Att samtliga pedagoger uppfattar detta som viktigt kan kopplas ihop med att dialogen är en del av interaktion där kunskap skapas (Aspelin & Persson, 2011).

Det som även lyfts fram i deras erfarenheter som viktigt, är att pedagogerna i dialogen strävar efter att skapa en känsla där barnen upplever att de blir lyssnade på.

En pedagog säger att genom dialoger generellt och genom dialoger under utevistelsen kan pedagogen få rikt med information om barnets liv. Detta gör det möjligt att vid ett annat

tillfälle återkoppla till barnet om den information som getts för att visa att man sett hela barnet.

Man får ofta mycket information om familjerna och vad barnen tycker om. Då kan man visa att man snappat upp dessa saker genom att säga "Hur mår lillebror?" eller "Jag vet att du har en katt som heter Nisse". Då visar man att man ser hela barnet, man kan då prata med barnet och ställa frågor. (Pedagog D)

Pedagogerna upplever att dialogen är betydelsefull i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer då de kan utbyta känslor och tankar med barnen. Genom att pedagogen har en *respektfull uppmärksamhet* kan detta tolkas som att pedagogerna genom dialog med barnet strävar efter att förstå känslor och tankar på ett respektfullt sätt (Aspelin & Persson, 2011).

6:2 Gruppstorlekens betydelse

I intervjuerna uttrycker pedagogerna en önskan om att de skulle vilja få mer tid till den enskilde individen i utevistelsen för att bibehålla och utveckla trygga relationer. Dock har de erfarenheter av stora barngrupper, vilket de upplever försvårar arbetet med att möta varje barn och utveckla de rådande trygga relationerna. Pedagogerna beskriver att de använder sig av dialogen i sitt arbete för att bibehålla och utveckla den trygga relationen mellan pedagog och barn, men att de stora barngrupperna inte gör det möjligt att föra sådana djupa dialoger som pedagogerna önskar.

Det som kan vara en svårighet är dom stora barngrupperna. Då upplever jag att jag inte riktigt hinner med de andra barnen. Hade det varit färre barn hade jag hunnit lyssna på dem ännu mer, samtala med dem och skapa en trygghet. Jag upplever att det är lättare i en mindre barngrupp. (Pedagog B)

Pedagogerna upplever att i den stora barngruppen är det de barn som verbalt tar för sig som får en djupare diskussion med pedagogen. Det medför att pedagogerna upplever att den trygga relationen mellan pedagog och barn kan variera, då tiden begränsar dem i arbetet med att föra djupa diskussioner med barnen. Resultatet visar att pedagogerna har erfarenheter av att arbeta med den trygga relationen genom att få fokusera på en mindre grupp i utevistelsen och tillsammans utforska närmiljön och avvika från de dagliga aktiviteterna. Dock upplever några av pedagogerna att detta har begränsats på grund av den stora barngruppen som inte gör det möjligt att kunna fokusera på en mindre grupp barn i utevistelsen. Dessa pedagoger uttrycker att de stora barngrupperna skapar stress och att de

upplever att de måste hinna se alla barn i gruppen. Den stora barngruppen påverkar dialogen, som de uttrycker är ett sätt att arbeta för att bibehålla och utveckla trygga relationer. Att stora barngrupper upplevs påverka arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer, kan även kopplas till det Aspelin och Persson (2011) beskriver om att relationer byggs på handlingar, känslor och färdigheter. Pedagogerna upplever att detta är av stor vikt i arbetet kopplat till trygga relationer men att de inte hinner utveckla denna förbindelse mellan känslor och handlingar till barnen.

Det pedagogerna uttrycker om tid till att se och möta varje barn som en viktig del i arbetet med trygga relationer kan relateras till Aspelin och Perssons (2011) begrepp *pedagogiska möten*. I dessa möten blir pedagogens roll central och viktig. Aspelin och Persson (2011) beskriver att mötena inte är planerade eller förutsägbara, men kan ske i en planerad eller icke planerad aktivitet eller situation. Pedagogiska möten bygger på att pedagogen bidrar med sin kunskap till att hjälpa barnet i sin utveckling genom stöttning och utmaning (Aspelin & Persson, 2011). När pedagogerna upplever att stora barngrupper påverkar arbetet med att värna och bibehålla trygga relationer, kan det kopplas till att de inte upplever att de pedagogiska mötena möjliggörs i verksamheten.

Den blir inte prioriterad i verksamheten i den omfattning som pedagogerna uttrycker en önskan om. En av pedagogerna håller med om att stora barngrupper påverkar tiden för att fokusera på enskilda barn i utevistelsen. Samtidigt har pedagogen erfarenheter av att tiden i stora barngrupper inte alltid prioriteras.

Sen får man ju lov att ta sig tid, man får ju se möjligheterna. Istället för att stå fyra stycken ute på gården och inte göra någonting så kanske man kan ta ett eller två barn och gå iväg.
(Pedagog C)

Resultatet visar att pedagogerna önskar lägga mer tid på att bibehålla och utveckla den trygga relationen än vad barngruppen tillåter. Det pedagogerna uttrycker om stora barngrupper i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer kan medföra att *relationella kompetensen* påverkas vilket gör att pedagogerna inte kan använda kompetensen fullt ut. Aspelin och Persson (2011) beskriver att den relationella kompetensen innebär att pedagoger bekräftar barnen i sitt utforskande och att pedagogen kan möta barnet med respekt, empati och tolerans (Aspelin & Persson, 2011).

6:3 Pedagogens närvaro och förhållningssätt

Av de erfarenheter som lyfts fram anser pedagogerna att deras närvaro ibland kan vara tillräcklig för att barnen ska känna trygghet. De upplever att barnen i de flesta fall vill leka självständigt, och att de då endast finns i bakgrunden som en stöttning vid eventuella konflikter eller om barnet känner att den behöver stöd. I intervjuerna framkommer det att pedagogernas närvaro upplevs ha en betydelse för barnen, men att de inte nödvändigtvis behöver delta i leken eller barnens aktiviteter för att bibehålla en god relation. Det räcker att barnen vet att pedagogerna finns nära till hands vid behov.

Jag försöker alltid att finnas nära, se till att jag alltid är synlig för barnen så att dom ser vart jag är. Då kan de komma till mig och det händer något eller om någon behöver hjälp. Så man ska alltid finnas där även om man inte alltid deltar i leken, så att barnet vet att man finns i närheten. (Pedagog B).

Jag står här ute, jag finns här, jag kommer att finnas här. Jag följer med barnen ut och de vet att jag finns där. (Pedagog A)

I resultaten framkommer det att pedagogerna upplever att de äldre barnen har ett behov av att få vara mer självständiga i verksamheten. Att pedagogen deltar i barnens lek anses därför inte som nödvändigt alla gånger enligt dem, då barnet tydligt visar i vissa situationer att de vill leka utan pedagogens deltagande.

Är barnen större så vill dom oftast vara själva och leka. Vissa gånger vill dom gärna att man ska vara med och leka lekar, och då kan man vara med. Men man får se till vad dom vill, och inte tränga sig på och bara bestämma att man ska vara med. (Pedagog A)

Resultatet visar att barnen får ett uttalat ansvar att söka upp pedagogerna när de behöver bekräftelse eller tröst, Några av pedagogerna upplever att detta visar att det finns en trygg relation mellan barn och pedagog.

När de vänder sig till mig om de känner att dom behöver hjälp eller tröst eller vill berätta något. (Pedagog B)

Dom kan komma till mig när det är någonting. (Pedagog D)

I intervjuerna framkommer också att lyhördhet är en viktig kompetens hos en pedagog. Att vara lyhörd till barnet och se till dess intentioner. Lyhördhet handlar enligt pedagogerna

om att exempelvis erbjuda en annan pedagogs närvaro om den rådande relationen mellan en pedagog och barn inte upplevs som lika trygg.

Ibland funkar man inte med en del barn, det finns ju personkemi emellan och ibland funkar inte den. Då ska man ju inte vara duktig, utan då byter vi vuxna om det funkar bättre med mina kollegor. (Pedagog C)

Det framkommer att medvetenhet har stor betydelse hos pedagogen för att arbeta med trygga relationer mellan pedagog och barn. Att arbeta inom förskolans verksamhet gör att alla arbetsdagar kan se olika ut. Pedagogerna möter exempelvis olika barngrupper och konstellationer, då är det viktigt att inte hamna i gamla vanor och göra som man alltid brukar göra.

Varje barn ska synas, man ska se ett barn varje dag, hur många dom än är. (Pedagog E)

I intervjuerna framträder pedagogernas förhållningssätt kopplat till trygga relationer. Barnets rätt till integritet synliggörs av samtliga pedagogers erfarenheter, där de lyfter deras sätt att förhålla sig till närkontakt med barnen när de arbetar med trygga relationer. De lyfter även erfarenheter då integriteten hos barnen har upplevts som extra viktigt när pedagog och barn är av motsatta kön. De undviker fysisk närhet generellt i form av kramar eller att ett barn sitter i knät vilket även påverkas under utevistelsen. En av pedagogerna uttrycker att de äldre barnen i förskolans verksamhet har en större förståelse för sin personliga sfär.

Det kan vara svårt att komma stora barn in på livet, dom är mer mån om sin integritet jämfört med dom små barnen. Dom har en gräns, hit men inte längre, upplever jag. (Pedagog D)

Barnets integritet i arbetet med trygga relationer mellan barn och pedagog är återkommande i intervjuerna och det synliggörs att pedagogernas förhållningssätt speglar detta. De anser att det är av stor vikt att skapa en tydlighet om vad som är tillåtande i situationer som innefattar fysisk närhet mellan pedagog och barn och att det är barnen som får ta initiativ till fysisk närhet samt att pedagogen också har begränsningar för vad som känns bra eller inte.

Visst kan ett barn få krypa upp i knät, men jag har också en distans till att vissa saker gör jag bara med mina barn där hemma, jag pussar inte på barnen här men jag kan kramas ibland om dom vill. Jag har en tydlig gräns där. (Pedagog D)

En av pedagogerna uttrycker att det blir barnens ansvar att söka upp fysisk närhet när barnet känner ett behov av det. Samtliga pedagoger har en medvetenhet om hur de vill arbeta med att utveckla den trygga relationen mellan pedagog och barn och det sker främst genom dialog hos de äldre barnen och inte genom fysisk närhet för att respektera barnens integritet. *Pedagogiska möten* bygger på att pedagogerna delar kunskap och ger bekräftelse till barnen (jfr Aspelin & Persson, 2011). Detta gör pedagogerna genom att visa att de har respekt och förståelse för barnets integritet.

En av pedagogerna menar i intervjun att om ett barn har en trygg relation till en pedagog så visar det sig bland annat genom att barnet vågar visa sina känslor öppet och tillåter också att bli tröstad av en pedagog. Pedagogen upplever att vissa barn inte vågat släppa taget och visa sina känslor öppet och att det då kan hjälpa att som pedagog ha ett öppet förhållningssätt och visa att det är acceptabelt.

Det som visar sig tydligast i relationen är när barnen inte vågar gråta inför mig eller inte vågar visa sina känslor. Visa att nu vart det jobbigt. Vissa barn har jättesvårt för det men då får man skapa en trygg relation till dem genom att visa att det är lugnt, jag tar hand om dig. (Pedagog D)

I resultatet framkommer det av erfarenheterna att vissa barn inte vågar visa sina känslor när de är otrygga. Genom *respektfull uppmärksamhet* kan pedagogerna försöka förstå barnets känslor och tankar (Aspelin & Persson, 2011). Detta kan förstås när de nämner att det är viktigt som pedagog att ha ett öppet förhållningssätt och erbjuda en annan pedagogs närhet när de upplever att den trygga relationen mellan pedagog och barn är större med en kollega.

6:4 Utevistelsens betydelse

Förskolegårdens utformning visade sig skapa svårigheter med att bibehålla och utveckla trygga relationer med barnen enligt pedagogernas erfarenheter.

Den stora ytan gjorde det svårt att bland annat skapa ögonkontakt och kunna prata med varandra. En pedagog uttrycker det på följande sätt:

Inomhus har du en begränsad yta, dom ropar ditt namn om dom är på toaletten och dom kommer och hämtar en ifall de vill att man ska följa med och vinka om dom är ledsna på morgonen.
(Pedagog C)

Placeringen av förråd och lekredskap på gård 1 och gård 2 gjorde att pedagogerna ansåg att de inte hade samma möjlighet till att se vad som hände i utevistelsen mellan barnen, och att detta kunde påverka arbetet med trygga relationer mellan pedagog och barn. På grund av utomhusmiljöns utformning av förråd och lekredskap, så uttryckte pedagogerna att de inte kunde styra situationer som kunde upplevas som konfliktskapande. Pedagogerna beskriver också den fysiska miljöns utformning och hur den påverkar arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer. Det kan förstås genom *pedagogiska möten*. Begreppet innebär att pedagogens roll blir att stötta och utmana barnet i sitt utforskande (Aspelin & Persson, 2011). Vilket kan tolkas att pedagogerna upplever att de inte får möjlighet till i utevistelsen, då det skapas begränsningar av utformningen och den stora barngruppen.

/.../ man kunde inte se hela gården hela tiden. Där har du skogen, du har förråd som dom kan vara bakom. Det kan hända saker som du absolut inte har koll på. (Pedagog A)

Det som framkom under intervjuerna var att pedagogerna upplevde en större möjlighet till att arbeta med relationer när utemiljön var utformad så att pedagogerna kunde se barnen hela tiden. Pedagogerna uttryckte också att utevistelsen kunde bidra till att utforska närmiljön lite närmare med barnen och genom detta upplevde de att relationen kunde utvecklas mellan pedagog och barn. Genom möjligheten att i en mindre barngrupp få utforska utemiljön kan pedagogen på ett respektfullt och tolerant sätt utveckla relationer med barnen genom *relationell kompetens* (Aspelin & Persson, 2011). Pedagogerna menade att det fanns möjligheter utomhus att uppleva saker tillsammans och göra sådant som barnen inte var vana vid, vilket stärkte deras relation och de kunde samtala med barnen om deras upplevelser i efterhand. De upplever också att de äldre barnen i förskolans verksamhet har ett behov av att få springa runt och leka när de kommer ut och att det

resulterar i att pedagogerna försöker att vara synliga för barnen istället för att delta i leken. Aspelin och Persson (2011) menar att ett *pedagogiskt tillvägagångssätt* bygger på en medvetenhet hos pedagogen hur man skapar kunskap hos barnet. Analysen ger möjligen uttryck att pedagogerna får en brist på ett pedagogiskt tillvägagångssätt, då de väljer att enbart vara fysiskt närvarande i aktiviteter eller situationer som barnen initierat.

Jag försöker alltid se till att finnas i närheten, så att man alltid är synlig för barnen så att dom ser vart man är och kan komma till en om det har hänt något eller om dom behöver något. (Pedagog B)

Genom att pedagogerna tolkar att barnen har ett behov av självständighet i utevistelsen, kan det påverka arbetet med att bibehålla och utveckla den trygga relationen. Detta kan tolkas genom relationell pedagogik att dom möjligen inte ger uttryck för en tillräcklig respektfull uppmärksamhet, där de strävar efter att förstå hur barnet tänker och känner i utevistelsen (Aspelin & Persson, 2011).

6:5 Sammanfattning av resultat

Pedagogerna uttrycker både möjligheter och svårigheter i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer i utevistelsen. De möjligheter som pedagogerna lyfter är utforskande tillsammans med barnen i närmiljön. Där ges möjligheten att använda sin *relationella kompetens* genom att bekräfta och uppmuntra barnet i sitt utforskande (Aspelin & Persson, 2011). Den fysiska miljöns utformning begränsar pedagogerna genom att den skapar avskildhet. Pedagogerna håller också fram att de äldre barnen är mer självständiga och tar därför medvetet avstånd till barnen i deras lek och menar att genom att finnas till hands och finnas i närheten så har pedagogerna skapat en trygghet för barnen och bibehåller på så vis den trygga relationen.

I dialogen upplever pedagogerna att det är lättast att skapa en trygg relation med de äldre barnen. I relationell pedagogik avser *pedagogiska tillvägagångssätt* (Aspelin & Persson, 2011) det pedagogiska arbetet som ligger till grund för att skapa en god relation, vilket pedagogerna skulle kunna göra när de använder dialogen som ett verktyg.

Pedagogerna lyfter också att de äldre barnen har en större integritet och att det visar sig i att barnen själva får ta ansvar på att söka närmare kontakt med pedagogerna, då pedagogerna väljer att ta avstånd till barnen för att respektera deras integritet. Det kan kopplas till att pedagogen har *respektfull uppmärksamhet* och ser barnet som en individ

och strävar efter att förstå vad barnet tänker och känner och respekterar detta (Aspelin & Persson, 2011). Pedagogens roll blir viktigt i utevistelsen då deras roll enligt Aspelin och Persson (2011) är att skapa en relation med barnet som bygger på känslor, färdigheter och handlingar genom *pedagogiska möten*. När pedagogerna interagerar i större utsträckning med de äldre barnen genom dialog än genom fysisk närhet så motstrider det möjligen det som Aspelin och Persson (2011) menar med att en relation byggs på omsorg, fostran och kunskap.

7. Diskussion

I det här avsnittet diskuterar vi resultat och val av metod. Här har vi gjort kopplingar till relationell pedagogik, tidigare forskning och litteratur. Först presenteras en resultatdiskussion och sedan avslutas avsnittet med en metoddiskussion.

7:1 Resultatdiskussion

Resultatdiskussionen har delats upp i två underrubriker med koppling till studiens frågeställningar.

7:1:1 Pedagogernas arbete med att bibehålla och utveckla den trygga relationer mellan pedagog och barn i utevistelsen

Resultaten visar att pedagogerna i denna studie anser att dialoger är ett verktyg i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer i utevistelsen hos de äldre barnen. De synliggör erfarenheter där de fått möjlighet att föra djupa diskussioner genom att vara fysisk närvarande och ställa öppna frågor och förklara saker för barnen. Detta ligger i linje med Fredriksson Sjöbergs (2014) studie där hon förklarar att dialoger sker i förskolan i olika former, exempelvis genom en dialog där pedagogerna är närvarande och aktiv i diskussionen med barnet. Hon synliggör även en typ av dialog som hon benämner som *icke-dialog* där pedagogerna är fysiskt närvarande men inte fördjupar diskussionerna med barnen (Fredriksson Sjöberg, 2014). Det kan kopplas till det pedagogerna nämner om att det för det mesta finns tid att interagera med barnen, men att pedagogerna ibland prioriterar annat. Om vi utgår från de erfarenheter pedagogerna lyfter i arbetet för att bibehålla och utveckla trygga relationer, tolkar vi att de främst syftar på verbal kommunikation i en

dialog. Ingen av pedagogerna nämner i sin intervju hur de arbetar med kommunikation när det verbala språket inte fungerar att använda. Enligt läroplanen för förskolan (2016) ska verksamheten anpassas efter varje barns behov och förutsättningar för att skapa en känsla av trygghet och är något som pedagogerna måste förhålla sig till. Vårt att poängtera är att det är vår tolkning av de svar som framkom i resultaten, vilket kan innebära att pedagogerna tänker att en dialog inte enbart bygger på det verbala språket. Ett problem som pedagogerna lyfter i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer genom dialoger är den stora barngruppen, där det inte möjliggörs att föra djupare diskussioner med barnen. Stora barngrupper orsakar tidsbrist och den djupa dialogen mellan pedagog och barn påverkas av detta enligt forskning (Pramling Samuelsson m.fl., 2015). Pedagogernas erfarenheter ligger i linje med det Persson (2015) beskriver, att dialoger är en viktig del i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer. Han menar att barnens sociala utveckling och självständighet har en avgörande roll i relationen mellan pedagog och barn. En god relation medför en dialog av kvalité genom lyhördhet (Persson, 2015). Interaktionen och bemötandet av varje barn har enligt forskning prioriterats bort i förhållandet mellan stora barngrupper och tillgång till personal (Pramling Samuelsson m.fl., 2015). I utvistelsen har pedagogerna erfarenhet av att arbeta med att bibehålla och utveckla trygga relationer genom att utforska närmiljön tillsammans med barnen. Där skapas möjligheter att avvika från den dagliga verksamheten och utforska utanför förskolans grindar. Det tillfället prioriteras dock bort på grund av de stora barngrupperna enligt pedagogerna. Pramling Samuelsson m.fl., (2015) menar i sin artikel att det möjligen blir en av följderna av de stora barngrupperna, och att pedagogerna på grund av det kan begränsas i sin utformning av verksamheten (Pramling Samuelsson m.fl., 2015).

Av de resultat som framkommit och den forskning som studien bygger på skapas därmed en problematik. De stora barngrupperna i förskolans verksamhet påverkar arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer. Trygga relationer är en avgörande faktor för barnets fortsatta utveckling och är en viktig grund (Persson, 2015). Skolinspektionen (2015) lyfter att det är pedagogernas förhållningssätt i deras yrkesroll som bidrar till att goda relationer utvecklas. Det pedagogerna uttrycker om att erbjuda en kollegas närhet med ett barn som upplevs som otryggt, tolkas genom respektfull uppmärksamhet där pedagogerna försöker förstå barnets känslor och tankar. Det kan även ses som en situation där pedagogen inte väljer att vara närvarande och försöka utveckla den relation som existerar eller som har brister mellan pedagog och barn (jfr Aspelin & Persson, 2011).

Med utgångspunkt i det pedagogerna uttrycker om integritet i arbetet för att bibehålla och utveckla trygga relationer, uppfattar vi att pedagogerna verkar försiktiga med att använda sig av fysisk närhet. Exempelvis ska kramar ske på barnets villkor. Deras sätt att förhålla sig kan kopplas till Eksvärd material om integritetskontraktet som är en del av förskolebrevet (<http://www.treskabinoll.se>). Pedagogerna uttalar inget om materialet under intervjuerna men vi kan se att deras sätt att förhålla sig fysiskt till barnet, stämmer väl överens med de kriterier som nämns i det materialet. Vi tolkar att pedagogerna ser fysisk närhet som en del i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer, men att det ska ske på barnets villkor med hänsyn och respekt till den personliga integriteten. Dock uppfattar vi att det råder en självklarhet hos pedagogerna att fysisk närhet i deras yrkesroll förväntas att accepteras till en viss gräns. Det kan förklaras genom de styrdokument pedagogerna måste förhålla sig till i sitt arbete. Läroplanen för förskolan benämner exempelvis att utbildningen ska präglas av trygghet, välbefinnande och omsorg (Skolverket, 2016). Något som kan förklara varför det förväntas av pedagogerna i deras yrkesroll att vara öppna för fysisk närhet.

7:1:2 Faktorer i utevistelsen som påverkar pedagogers arbete med trygga relationer

Pedagogerna i studien har erfarenheter av att de äldre barnen i förskolans verksamhet har ett behov av att få leka självständigt i utevistelsen, vilket Engdahls (2014) studie också påvisar, då den synliggör pedagogers avståndstagande för att de upplever ett behov av självständighet hos de äldre barnen (Engdahl, 2014). Vi återkopplar det till arbetets rubrik "Jag finns här", då det var något som pedagogerna återkom till under intervjuerna. Vi tolkar att pedagogerna vill att barnen ska känna sig trygga i sin självständighet, genom att veta att pedagogerna finns fysiskt nära och stöttar vid behov. Samtidigt medför det att pedagogerna upplever en svårighet med att utveckla trygga relationer mellan pedagog och barn i utevistelsen. Pedagogerna beskriver att de deltar endast ett fåtal gånger i den fria leken med barnen om barnet uttrycker en önskan om pedagogens deltagande. Vi ställer oss kritiska till detta - vill barnen bara att pedagogerna deltar i den fria leken utomhus om de frågar pedagogerna? Persson (2015) visar att relationen mellan pedagog och barn är viktig för barnets utveckling. Han menar att det är pedagogens ambition till att utveckla dessa

relationer genom exempelvis dialoger, där pedagogen berikar barnet med ny kunskap (Persson, 2015). Detta styrker även Branstaeg m.fl., (2016) som poängterar att det är en viktig förmåga i pedagogers arbete att försöka förstå barnet inifrån. Vilket inte händer i utevistelsen i samma utsträckning, då vi tolkar att pedagogerna inte aktivt söker upp barnen för att starta dialoger. Av resultatet framgår det inget uttalat ansvar hos barnen från pedagogerna att göra dem delaktiga i utevistelsen och pedagogerna anser att den fysiska närvaron oftast räcker. Vi anser att utevistelsen är en del av förskolans verksamhet där arbetet med att värna och bibehålla trygga relationer genom exempelvis djupa dialoger borde ta mer plats. Askland och Sataoen (2014) skriver att barnet har en biologisk funktion som innebär att barnet har ett behov av att skapa relationer genom samspel och samverkan, vilket har en betydelse för barnets psykiska hälsa och välmående (Askland & Sataoen, 2014). Utifrån resultatet i denna studie tolkar vi att i utevistelsen kan pedagogernas arbete till att bibehålla och utveckla trygga relationer bli mindre prioriterad, till följd av deras uppfattning av barnets behov till självständighet. De Jong (2010) bekräftar att den fysiska miljöns utformning utomhus bidrar till avskildhet där pedagogerna inte har samma möjlighet att exempelvis utbyta ögonkontakt, något som pedagogerna beskriver som betydelsefullt i arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer. Pedagogernas sätt att förhålla sig kan möjligen relateras till statens offentliga utredning som betonar att en alltför nära relation mellan pedagog och barn kan medföra att barnet inte vågar utforska omgivningen och blir på så vis beroende av pedagogen (jfr SoU, 2008). Av de erfarenheter pedagogerna lyfter i sitt arbete med att bibehålla och utveckla trygga relationer till de äldre barnen i utevistelsen är den fysiska närvaron dominerande. Då relationell pedagogik bygger på att en relation är en förbindelse mellan två människor som påverkas av varandras handlingar, känslor och empati kan pedagogernas förhållningssätt genom att ta fysiskt avstånd tolkas påverka den trygga relationen mellan pedagog och barn (Aspelin & Persson, 2011).

En av pedagogerna har erfarenhet av att barnen inte visar känslor om de känner sig otrygga. Men vi ställer oss kritiska i frågan om barn inte visar känslor när de är otrygga? Skulle det kunna vara så att barnen inte uppfattas som känslomässigt berörda i utevistelsen, men att i en dialog med barnet träder känslorna fram? En relation bygger på två individer och kan inte enbart förstås från ett håll (Säljö, 2000). Därför anser vi att det är viktigt att vara medveten om att pedagoger aldrig kan förstå barns tankar fullt ut, då de bygger på inre processer (Säljö, 2000). Det är något vi anser inte blir möjligt att komma åt i ett

förhållningssätt där barnen verkar få ansvar att själva söka upp pedagog för tröst och bekräftelse. Askland och Sataonen (2014) menar på att barn föds med en vilja att bli sedd och samspela genom hela livet, och det är ett medfött behov som barnen har.

Pedagogerna lyfter i intervjuerna att de har erfarenheter av att utevistelsen erbjuder möjligheter till utforskande med barnen. Ett sådant tillfälle upplever de bidrar till att bibehålla och utveckla den trygga relationen. Detta kan även kopplas till *relationell kompetens* genom att pedagogerna uttrycker att de i utforskandet tillsammans med barnen i utevistelsen kan föra diskussioner. På så vis kan de bekräfta barnet i sitt utforskande (Aspelin & Persson, 2011). Genom att utnyttja utevistelsen har pedagogerna många möjligheter till att skapa en god relation till barnen anser vi. Persson (2015) skriver att en god relation mellan pedagog och barn, har en avgörande roll för utvecklingen av det sociala, kognitiva och emotionella, vilket medför att pedagogen måste vara lyhörd. Statens offentliga utredningar (2008) menar också det är viktigt att pedagogernas agerande bygger på känslor, agerande och empati. Pedagogerna var överens om att de i arbetslaget inte fanns ett uttalat sätt att arbeta kring relationer i förskolans verksamhet vilket vi ställer oss kritiska till. Hur påverkas arbetet med detta om arbetslagets saknar förmågor som lyhördhet, empati och agerande? Pedagogens roll blir viktig i utevistelsen då deras roll enligt Aspelin och Persson (2011) är att skapa en relation med barnet som bygger på känslor, färdigheter och handlingar genom *pedagogiska möten*.

7:2 Metoddiskussion

En kvalitativ intervjustudie gjorde det möjligt att ta del av de deltagandes erfarenheter under deras verksamma år inom förskolans verksamhet, vilket inte hade varit genomförbart i en observationsstudie. Björkdahl Ordell (2007) menar att en observationsstudie och en enkätstudie lämpar sig bättre när syftet är att undersöka hur ofta något förekommer eller pedagogers inställning till olika fenomen. Hade studiens syfte istället fokuserat på att generalisera yrkesgrupper hade en enkätstudie lämpat sig bättre, då den kan nå ut till många människor på kort tid (Björkdahl Ordell, 2007). Men syftet i vår studie var att ta reda på enskilda individers erfarenheter och därför ansåg vi att det inte lämpade sig med denna metod.

I vår studie valde vi att intervjua fem pedagoger som är verksamma inom förskolan. Antalet deltagare styrker vi genom Kvale och Brinkmann (2014) som skriver att ett mindre antal deltagare gör det möjligt att bearbeta materialet djupare. Eftersom pedagogerna överlag var samstämmiga i denna intervjustudie undrar vi om det kan ha påverkats av antalet deltagare och att vi fått en större variation på erfarenheter ifall deltagarna varit fler. Urvalet gjordes utifrån att de deltagande skulle arbeta med de äldre barnen i verksamheten då syftet med detta arbete riktade sig till denna ålder på barn. Kvale och Brinkmann (2014) menar att genom en god relation till den intervjuade kan forskaren få goda utbyten av synpunkter och erfarenheter. Därför valde vi att tillfråga pedagoger vi hade en relation till sedan innan. Det kan även ha påverkat deras svar då de kände sig mer bekväma med oss och därför möjligen inte gav lika rika och utvecklande svar.

En intervju ställer krav på det etiska förhållningssättet genom att inte gräva för djupt i en människas privatliv och att ställa för personliga frågor, då det riskerar att deltagaren kan känna sig kränkt. Samtidigt blir intervjun inte lika givande om det enbart skrapas på ytan av det valda ämnet (Kvale & Brinkmann, 2014). Därför delgavs intervjufrågorna i förhand, för att inte sätta deltagarna i en sådan situation att de behövde redogöra erfarenheter som de inte var trygga med. Deltagarna kunde själva välja i vilken utsträckning de skulle svara på frågorna samt hur djupt de ville gå eftersom de haft möjlighet till förberedelse. Men vi ställer oss kritiska till att om frågorna inte delgetts i förhand så hade pedagogerna fått svara spontan och utan eftertanke, vilket vi undrar om det hade påverkat svaren från deras erfarenheter och resultatet fått ett annat utfall.

Vi har under arbetets gång varit medvetna om att det eventuellt kan ha uppstått ett maktförhållande mellan oss som intervjuare och de deltagande, då vi fått möjlighet att fördjupa vår kunskap inom området (Börjesson & Rehn, 2009). Det har synliggjorts under intervjuerna att språket har varit en del i ett maktförhållande, då vi använts oss av begrepp som kan uppfattas som svåra och genom det eventuellt skapat ett språk som kan vara svårt att uppfatta. Å andra sidan har vi beaktat detta genom att informera deltagarna om att det är deras erfarenheter vi är intresserade av och att vi som författare av denna studie inte letar efter några korrekta svar eller att lägga någon värdering i deras utlägg (Kvale & Brinkmann 2014). Vi valde därför att ställa frågor (Se bilaga 2) som kunde besvaras utifrån pedagogens erfarenhet och som inte behövde några tidigare kunskaper om studiens ämne. Vi ställde heller inga ledande frågor utan gav personerna möjlighet till att utveckla

sina svar. Det gjordes för att intervjupersonen skulle känna sig trygg i situationen och ha möjlighet att ge rika och uppriktiga svar på frågorna. Frågorna vi ställde var korta och enkla, för att deltagarna skulle känna sig trygga med att svara. Dock blev följdfrågorna olika och det kan möjligen ha påverkat resultatet. Kvale och Brinkmann (2014) beskriver att som intervjuare är man sitt eget verktyg för att få fram den kunskap som behövs i varje intervju. Kvale och Brinkmann (2014) beskriver också att forskarens uppfattning av svaren som intervjudeltagaren ger öppnar många nya möjligheter till följdfrågor men det kräver också kunskap och intresse för det valda ämnet. Då vi inte har någon tidigare erfarenhet av att göra kvalitativa intervjuer kan vi då ha missat att ställa följdfrågor som kan ha gjort svaren ännu mer utförliga.

Nilholm (2016) menar att det ska tas i beaktande att den teori man väljer att utgå från kan påverka intervjun genom att frågorna och analysen av svaren anpassas till teorin i fråga. Det har vi undvikit genom att våra frågor inte var ledande och inte syftade till en viss teori. Vi har baserat val av teori på hur svaren sett ut i varje intervju och vad pedagogerna synliggjort som viktiga inom arbetet med att bibehålla och utveckla trygga relationer med barnen. Värt att nämna är att olika teorier har övervägts under arbetets gång, exempelvis anknytningsteorin. Den valdes dock bort då vi ansåg att den lämpade sig bättre i skapandet av relationer och inte i utvecklandet av dem.

8. Slutsatser

För att bibehålla och utveckla trygga relationer mellan pedagog och barn krävs mindre barngrupper i verksamheten. Pedagogerna får då möjlighet att föra djupare diskussioner med barnen, vilket bidrar till en dialog med kvalitet. I arbetet med trygga relationer med de äldre barnen är integriteten en faktor som skapar ett outtalat ansvar hos barnen. Det blir upp till barnen att söka upp pedagogerna för tröst i form av fysisk närhet.

Barnen upplevs som individer med behov av självständighet i utevistelsen. Genom att pedagogerna väljer att vara fysiskt närvarande i utemiljön bibehålls och utvecklas trygga relationer genom den tillitpedagogerna har till barnen och att barnen söker upp pedagogerna för tröst eller bekräftelse. En utmaning som identifierats i studien är pedagogers uttryckta erfarenheter med att bibehålla och utveckla trygga relationer med barn kopplat till utevistelsen.

Vi hoppas å andra sidan att de resultat som studien kommit fram till har synliggjort vikten av arbetet med trygga relationer med de äldre barnen i utevistelsen. Detta som en grund till det fortsatta utvecklandet av det kognitiva, sociala och emotionella hos barnen samt hur förhållningssätt och den fysiska miljön kan begränsa och skapa möjligheter i arbetet med trygga relationer.

9. Vidare forskning

Som förslag till vidare forskning anser vi det intressant att studera hur relationer mellan pedagog och barn påverkas av den respekt för integritet som ska råda i dagens förskola. Ett vidare intressant område att forska på är hur äldre barn påverkas av pedagogers förhållningssätt där de anser att de äldre barnen ska klara av sin vardag på egen hand för att utvecklas, exempelvis vid påklädning, matsituationer eller i konflikter med andra barn. Utvecklar det barnet, eller kan de skapa en känsla av otrygghet hos dem?

10. Källförteckning

- Askland, L. & Sataoen, S-O. (2014). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber.
- Aspelin, J & Persson, S. (2011). *Om relationell pedagogik*. Malmö: Gleerups utbildning.
- Bartholdson, Å & Hultin, E. (2015). *Sociala relationer, värdegrund och lärarprofessionalitet*. Malmö: Gleerups utbildning.
- Björkdahl Ordell, S. (2007). Att tänka på när du planerar att använda enkät som redskap I: Dimenäs, J (red.). (2007). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber.
- Bowlby, J (2010). *En trygg bas: kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*. 2. utg. Stockholm: Natur & kultur.
- Brandtzaeg, I, Torsteinson, S & Øiestad, G. (2016). *Se barnet inifrån- att arbeta med anknytning i förskolan*. Stockholm: Natur och kultur.
- Börjesson, M & Rehn, A. (2009). *Makt*. Stockholm: Liber.
- De Jong, M. (2010). Förskolans fysiska miljö. I: B. Riddersporre & S. Persson (red.). (2010) *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Engdahl, K. (2014). *Förskolegården: En pedagogisk miljö för barns möten, delaktighet och inflytande*. (Doktorsavhandling, Umeå universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap). Hämtad 16 november, 2018,
Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:703394/FULLTEXT02.pdf>
- Fredriksson Sjöberg, M. (2014). *Vad händer med dialogen?: En studie av dialogisk interaktion mellan pedagog och barn i förskolan*. (Licentiatuppsats, Umeå Universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap). Hämtad 16 november, 2018,
Från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:752264/FULLTEXT03.pdf>
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*.

Lund: Studentlitteratur.

Löfgren, H. (2014). Lärarberättelser från förskolan I: A, Löfdahl, M, Hjalmarsson, & K, Franzén (red.) *Förskollärares metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.

Nilholm, C. (2016). *Teori i examensarbetet-en vägledning för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.

Persson, S. (2015). Pedagogiska relationer i förskolan. I: Vetenskapsrådet (red.) *Förskola tidig intervention*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Pramling Samuelsson, I, Williams, P, Sheridan, S. (2015). Stora barngrupper i förskolan relaterat till läroplanens intentioner. *Tidsskrift för nordisk barnehageforskning*, 9(7). doi: 0.7577/nbf.1012.

Skolinspektionen. (2015). *En vanlig dag i förskolan- gruppstorlek, personaltäthet och trygghet* (Flygande granskning, nr 402-2014:6460). Hämtad 13 november, 2018, från Skolinspektionen, <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/flygande-inspektioner/2015/forskola/flygande-gransking-i-forskolan.pdf>

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan rev 98 och 2018*. Hämtad 12 november, 2018, från Skolverket, https://www.skolverket.se/download/18.4fc05a3f164131a741815d2/1535537399180/Laro_plan_forskolan_SKOLFS_2018_50.pdf

Skolverket. (2016). *Läroplan för förskolan rev 98 och 2016*. Hämtad 12 november, 2018, från Skolverket, https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfee44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf2442.pdf?k=2442

Statens offentliga utredningar. (2008). *En hållbar lärarutbildning*. Stockholm: Fritzes

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken- ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm. Hämtad 13 november, 2018, från Vetenskapsrådet,

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1529480532631/God-forskningsred_VR_2017.pdf

Bilaga 1

Frågor till intervju:

- Hur länge har du arbetet inom förskolans verksamhet?
- Varför valde du att arbeta i förskolan?
- När utbildade du dig?
- Vad är en trygg relation för dig?
- Hur upplever du att en trygg relation mellan pedagog och barn visar sig i förskolans verksamhet?
- Kan du beskriva för oss hur du arbetar för att värna och bibehålla den trygga relationen mellan dig och barnen?
- Vilka svårigheter/möjligheter upplever du att det finns med att skapa en trygg relation till ett äldre barn (4–5 år)?
- Vilka möjligheter / svårigheter skapar utevistelsen till att värna och bibehålla den trygga relationen mellan dig som pedagog och barn?
- Upplever du att arbetslaget arbetar praktiskt med relationsskapande i utevistelsen?
- *Har du något att tillägga?*
- *Kan vi återkomma om vi har fler frågor?*

Bilaga 2

Blankett för etisk egengranskning av studentprojekt som involverar människor

Projektitel:

Student/studenter:

Handledare:

		Ja	Tveksamt	Nej
1	Kan frivilligheten att delta i studien ifrågasättas, d.v.s. innehåller studien t.ex. barn, personer med nedsatt kognitiv förmåga, personer med psykiska funktionshinder samt personer i beroendeställning i förhållande till den som utför studien (ex. på personer i beroendeställning är patienter och elever)?			
2	Innebär undersökningen att informerat samtycke inte kommer att inhämtas (d.v.s. forskningspersonerna kommer inte att få full information om undersökningen och/eller möjlighet att avsäga sig ett deltagande)?			
3	Innebär undersökningen någon form av fysiskt ingrepp på forskningspersonerna?			
4	Kan undersökningen påverka forskningspersonerna fysiskt eller psykiskt?			
5	Används biologiskt material som kan härledas till en levande eller avlidit den människa (t.ex. blodprov)?			
6	Avser du behandla känsliga personuppgifter, som etnicitet, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening, hälsa eller sexualliv?			
7	Avser du behandla personuppgifter om lagöverträdelse, brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden?			
8	Avser du behandla personuppgifter på ett strukturerat sätt, t.ex. i ett register eller en databas? (Observera att även avkodade och krypterade personuppgifter betraktas som personuppgifter så länge det finns en kodnyckel).			

Fastställt av Forskningsetiska nämnden 2016-09-27

Bilaga 3

HÖGSKOLAN
DALARNA

Information om deltagande i examensarbete rörande trygga relationer i förskolan.

Undersökningen gäller pedagogers arbete med att värna och bibehålla den trygga relationen till de äldre barnen under utomhusvistelsen på förskolan. Vi söker pedagoger med erfarenhet av att arbeta med de äldre barnen i förskolans verksamhet. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Vi vill genom denna undersökning synliggöra pedagogers erfarenhet för att värna och bibehålla den trygga relationen mellan pedagog och barn under deras tid på förskolan. Fokus på vårt arbete kommer att vara trygga relationer med de äldre barnen (4–5 år) i förskolan under utomhusvistelsen. Vi kommer göra intervjuer med pedagoger verksamma i förskolan. Syftet med undersökningen är att få en fördjupad kunskap om hur pedagoger arbetar för en god relation till de äldre barnen under utomhusvistelsen.

I undersökningen har pedagoger verksamma i förskolan tillfrågats att delta. Tidsåtgången för intervjun beräknas ta cirka 30–50 min. För att minska risken för feltolkning i bearbetningen av vad som sagts under intervjun kommer vi vilja spela in. Inspelningen kommer att sparas tills den dagen arbetet presenteras. Vi kommer att skicka frågorna till dig som deltagare i förhand för att ge möjlighet till förberedelse. Vi vill även tydliggöra att du har all rätt att avbryta deltagandet utan närmare motivering under studiens gång. Vi följer vetenskapsrådets publikation God forskningsed och har därför tystnadsplikt gällande information om deltagarna. Vi har utgått från forskningsetiska nämndens checklista gällande granskning som gäller människor när vi planerat denna studie. De material som samlas in kommer enbart att hanteras av behöriga verksamma inom Högskolan Dalarna. Information om deltagare kommer vara konfidentiellt och eventuella uppgifter som rör medverkande kommer att avidentifieras. Det material som samlas in, kommer förvaras på en extern hårddisk och makuleras när studien är presenterad. De resultat som finns att ta del av är den färdiga uppsatsen som sedan presenteras av Högskolan Dalarna.

Högskolan Dalarna är ansvarig för behandlingen av personuppgifter i samband med examensarbetet. Som deltagare i undersökningen har du enligt Dataskyddsförordningen (GDPR) rätt att få information om hur dina personuppgifter kommer behandlas. Du har också rätt att ansöka om ett så kallat registerutdrag, samt att få eventuella fel rättade. Vid frågor om behandlingen av personuppgifter kan du vända dig till Högskolans dataskyddsombud.

Informerat samtycke

Vi vill med denna blankett försäkra oss om att du tagit del av informationen av detta examensarbete och syftet med genomförandet av intervjun. Genom att fylla i ditt namn, underskrift och dagens datum samt kryssat i Ja-rutan samtycker du till att delta.

JA, jag samtycker till att delta i denna undersökning och har tagit del av informationen.

NEJ, jag samtycker inte till att delta i denna undersökning.

Underskrift: _____

Datum: ____/____

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga:

Caroline Viklund

Alice Storbacka Granqvist

Maria Olsson

Ort: _____

Ort: _____

Ort: _____

Datum: ____/____

Datum: ____/____

Datum: ____/____